

СКЕРЕДА ЖАКЕНА

Crepis jacquinii Tausch

Родина Айстрові (Складноцвіті) —
Asteraceae (Compositae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Центральноевропейський вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Гірські системи Центральної Європи — Альпи і Карпати. В Україні відомий з одного місцезнаходження у Чивчинських горах (г. Великий Камінь на хребті Чорний Діл). Адм. регіон: Чц.

Чисельність та структура популяцій

Єдина популяція займає площу близько 0,5 га і налічує понад 200 генеративних особин. Структура популяції не досліджена.

Причини зміни чисельності

Вузька еколого-ценотична амплітуда, що лімітується факторами природного характеру і відсутністю екоотопів відповідного типу.

Умови місцезростання

Верхня частина лісового поясу — 1400–1445 м н. р. м. Ростає у тріщинах затінених вапнякових скель, на полицях, де накопичується ґрунт, щербенистий рухляк. Приурочений до схилів пд., пд.-сх. та пд.-зх. експозицій.

цій. Є компонентом флористичного складу угруповань порядку *Seslerietalia albicantis*. Облігатний кальцефіл, мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 5–30 см заввишки з коротким чорним кореневищем. Стебло пряmostояче, у верхній частині розгалужене. Листки списоподібні, голі або зверху розсіяно опушені. Прикореневі листки зібрані в розетки, цілокраї або зубчастогородчасті, звужуються в черешок; верхні — пірчатороздільні і пірчаторозсічені, з лінійноланцетними долями. Кошики діаметром до 2 см, обгортка дворядна, складена з лінійних приквіток з півчистою облямівкою, внутрішні за довжиною вдвічі перевищують зовнішні.

Квітки язичкові, світло-жовті. Плід сім'янка з брудно-білим чубком. Цвіте у червні–серпні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням і вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється у ландшафтному заказнику загальнодержавного значення «Чорний Діл» (Чернівецька обл.). Необхідно контролювати стан популяції. Заборонено збирання та гербаризацію рослин, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, ґрунтотвірне.

Основні джерела інформації

Сенников, 1996; Чорней, Буджак, Загультський та ін., 1999; Randuska, Krizo, 1986.

Автор: І.І. Чорней
Фото: В.В. Буджак

СУГАЙНИК УГОРСЬКИЙ

Doronicum hungaricum Rchb.f.
(*D. longifolium* Griseb. et Schenk)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Реліктовий вид на пн. межі диз'юнктивного ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Балкансько-східноєвропейський вид з фрагментованим ареалом. Поширений в Середній та Пд.-Сх. Європі та Балканах В Україні вид достовірно відомий із Закарпаття (окол. м. Виноградова, Чорна Гора) та пн.-зх. Причорномор'я (окол. с. Жеребкового Ананьївського р-ну Одеської обл. Локалітети в окол. м. Каховки Херсонської обл. не підтверджені. Адм. регіони: Зк, Од, ?Хс.

Чисельність та структура популяцій
Популяція на г. Чорна гора стабільна, численна, з тенденцією до розширення за рахунок трансформованих ділянок. Сучасний стан причорноморських популяцій невідомий.

Причини зміни чисельності
Руйнування біотопів внаслідок господарської діяльності, зокрема освоєння схилів під сади та виноградники.

Умови місцезростання
Сухі остепнені луки (на Закарпатті на крутих кам'янистих схилах), світлі ліси та узлісся, чагарникові зарості. Ґрунти поживні, гумусні, добре прогріті, переважно слабкокислі, зі значною домішкою щербеного рухляку (на г. Чорна гора). Сухі світлі розріджені ду-

бові ліси (союзи *Quercion pubescenti-petraeae*, *Aceri tatarici-Quercion*), узлісся, чагарники (кл. *Trifolio-Geranieta*), а також ксеротермні та напівксеротермні остепнені луки та лучні степи (союзи *Cirsio-Brachypodium pinnati*, *Festucion valesiaca*). Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Криптофіт. Багаторічна трав'яна рослина з бульбоподібним кореневищем, вкрита залозистими волосками. Стебла прямостоячі 30–50 см заввишки, нерозгалужені, ребристі. Прикореневі листки цілокраї, довгасті до вузькоеліптичних. Нижні стеблові листки короткочерешкові, верхні — сидячі, дрібні із заокругленою, аж до серцеподібної, основою, довгасто-яйцеподібні, опушені корот-

кими волосками. Кошики (діаметр 4–5 см) поодинокі, рідше по кілька з дворядною обгорткою. Листочки обгортки 15–20 мм завдовжки, війчасто опушені. Квітки інтенсивно золотисті. Крайові сім'янки без чубка. Цвіте у квітні–травні. Плодоносить у першій половині червня. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється в Карпатському БЗ (масив «Чорна Гора»). Необхідним є виявлення оселищ в Пн.-Зх. Причорномор'ї, контролювати стан популяцій та створювати в районі поширення заказники. Заборонено збирання рослин, освоєння схилів під сади, виноградники.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Васильєва, Коваленко, 2003, Крічфалушій, Будніков, Мигаль, 1999; ЧКУ, 1996; ЧКУ Української РСР, 1980; Чопик, 1978.

Автори: Р.Я. Кіш, М.В. Шевера
Фото: Р.Я. Кіш, О.О. Кагало (вставка)

СУГАЙНИК ШТИРІЙСЬКИЙ

Doronicum stiriacum (Vill.) Dalla Torre (*D. clusii* auct. non (All.) Tausch; *D. clusii* (All.) Tausch subsp. *villosum* (Tausch) Vierh.; *D. clusii* (All.) Tausch subsp. *stiriacum* (Vill.) Vierh.)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae (Compositae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Диз'юнктивно поширений середньоевропейський високогірний (альпійський) вид на пн.-сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Східні Альпи і Карпати. Загальний ареал потребує уточнення. В Україні лише у пд.-сх. частині хребта Чорногора на схилах гг. Шпиці, Ребра, Гутин, Бребенескул, Мунчел і Піп Іван. Адм. регіони: Ів, Зк.

Чисельність та структура популяцій

Популяції з високою внутрішньопопуляційною різноманітністю. На привершинних ділянках в альпійському поясі, локально на невеликих площах (0,01–0,1 га). Ядро популяцій характеризується високою щільністю (до декількох особин на м²) і нормальною повночленною віковою структурою. У маргінальних частинах популяцій трапляється поодинокими групами особин.

Причини зміни чисельності

Випас зумовлює зниження щільності й життєвості, старіння й інсуляризацию популяцій. В умовах заповідання спостерігається омолодження і відновлення їх структури.

Умови місцезростання

Переважно в альпійському, частково у верхній

частині субальпійського поясу (1700–2000 м н. р. м.). На стімких і пологих, здебільшого північних схилах, у пониженнях рельєфу з тривалим заляганням снігу, в тріщинах скель і міжскельних улоговинах, на задернованих кам'янистих лучних ділянках. На свіжих і вологих безкарбонатних торф'янистих альпійських ґрунтах в угрупованнях асоціацій *Salicetum herbaceae* і *Polytricho-Poetum deyllii* (кл. *Salicetea herbaceae*), *Loiseleurio-Cetrarietum* (кл. *Loiseleurio-Vaccinietae*), а також на сонячних схилах, на добре аерованих ґрунтах в асоціації *Caricetum sempervirentis* (кл. *Elyno-Seslerietea*). Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 5–30(40) см заввишки. Вся рослина волосиста.

Стебла майже завжди поодинокі, прості, під кошиком густоволосисті. Прикореневі листки видовжено-еліптичні, черешки не перевищують довжину листової пластинки. Стеблові листки сидячі, напівстеблообгортні. Квітки золотисто-жовті. Кошики великі — 3,5–6 (8) см у діаметрі. Луски обгортки повстистоопушені і залозисті. Цвіте у липні–вересні. Розмножується насінням і вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Карпатському НПП і Карпатському БЗ. Необхідно надати заповідний статус масивам гг. Ребра, Бребенескул, Мунчел і Піп Іван. Заборонено збирання рослин, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Ґрунотвірне, ґрунтозахисне, декоративне.

Основні джерела інформації

Малиновський, Крічфалушій, 2002; Малиновський, Царик, Кияк, Нестерук, 2002; Царик, Жильяев, Кияк та ін., 2004; ЧКУ, 1996.

ГОЛОВАТЕНЬ ВИСОКИЙ

Echinops exaltatus Schrad.

(*E. commutatus* Juratzka)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae (Compositae)

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення

Європейсько-середземноморський вид на пн.-сх. межі диз'юнктивного ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

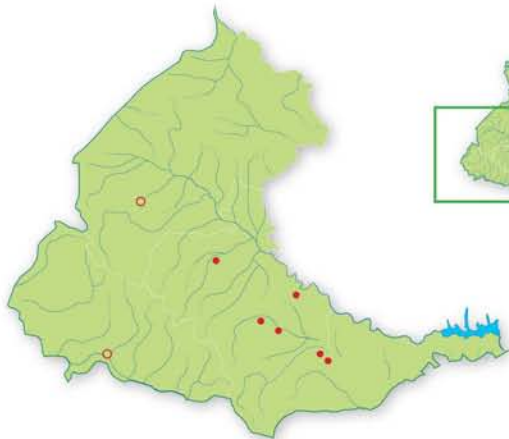
Сх. (зх. України, пд. Польщі) та Пд.-Сх. Європа (Болгарія, Пн.-Сх. Італія, Румунія, країни колишньої Югославії). В Україні на Прикарпатті та Покутті. Наводиться також для Закарпаття (м. Хуст) й Львівщини (м. Дрогобич). Адм. регіони: Лв, Ів, Зк, Чц.

Чисельність та структура популяцій

Нині відомо шість розсіяних локалітетів (Івано-Франківська обл.: Коломийський р-н, с. Слободи; Калуський р-н, с. Новиця; Надвірнянський р-н, с. Ланчин; Коломийський р-н, с. Н. Вербіж; Городенківський р-н, с. Герасимів; Чернівецька обл.: Сторожинецький р-н, с. Костинців). Майже усі відомі популяції є малочисельними, представлені поодинокими особинами або нечисельними популяційними локусами. Популяційні параметри не досліджені. Стан популяцій біля м. Хуст та Дрогобич, а також у Городенківському р-ні невідомий.

Причини зміни чисельності

Антропогенні: надмірне випалювання, рекреаційне навантаження, надмірний випас, зривання на букети; природні: недостатнє природне поновлення.

Умови місцезростання

Росте на узліссях і відкритих ділянках верхніх річкових терас. Виявлений у складі вторинних чагарникових заростей, а також поблизу лісопосадок й обабіч доріг. Рослина надає перевагу небагатим на гумус, частково кам'янистим і піскуватим ґрунтам. Ценотична приуроченість детально не досліджена. Особини виду, очевидно, належать до угруповань кл. *Rhamno-Prunetea spinosae* та *Festuco-Brometea*. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 80–180 см заввишки з колючими пірчасторозсіченими листками. Стебло розгалужене, сніжно-біло-повстисте, бурувате або бліде. Кошички одноквіткові, зібрані в кулясті голов-

ки 4–6 см діаметром. Обгортка при основі оточена щетинками, що поступово переходять у листочки, які по краю виймчасто-торочкуваті, при верхівці з тонким колючим вістрям. Квітки білуваті. Цвіте у липні–серпні, плодоносить у вересні-жовтні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Популяції не охороняють. Деякі локалітети знаходяться під загрозою зникнення. Необхідним є створення ботанічних заказників «Заріччя» та «Новицька дубина» в Івано-Франківській обл. Необхідно культивувати вид у ботанічних садах та репатріація рослин на території, де вони раніше траплялися. Заборонено збирання рослин, надмірне випасання схилів, їх освоєння, терасування та заліснення.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, медоносне.

Основні джерела інформації

Ткачик, 1983, 2000.

Автор: Б.Г. Проць
Фото: І.В. Маханьков